

Taller de refranys

La comarca Baix Aragó Casp organitza un taller per a recopilar dites i llegendes de la tradició cultural dels seus pobles de parla catalana. [p. 6]

Festes i homenatge

Saidí va aprofitar les seues festes de Sant Antoni per a dedicar una plaça al periodista local Joaquim Ibarz, en un acte molt emotiu. [p. 7]

TEMPS DE FRANJA

digital.1

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

Entrevista: Merxe Llop

L'escriptora i mestra nonaspina ens parla de la seua experiència creativa i la seua visió fronterera envers els temes del món. [p. 10 i 11]

Mort abans de nàixer

El que tenia que ser el primer concurs literari en català de la universitat de Saragossa ha sèt desconvocat per raons econòmiques. [p. 16]

25a Festa del Tossino

ALBELDA

Sumari

- 2 Cartes creuades
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Entrevista: Merxe Llop,
Premi Guillem Nicolau 2010
- 12 Ribagorça
- 13 Llitera
- 14 Cultura
- 16 Aragó
- 17 Galeria de personatges
- 18 Països Catalans
- 19 Opinió: Despenjafigues

Imatge coberta: La Festa del Tossino d'Albelda

Foto: ©Josep Espluga

TEMPS DE FRANJA digital 1

Edita:

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21

- Associació Cultural del Matarranya
- Consells Locals de la Franja
- Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
- Centre d'Estudis Ribagorçans (CERIB)

Coordinació: Carles Terès i Isa Calaf
info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:

Isabel Calaf
tempsfranja@orange.es

Consell de redacció:

El Matarranya: Antoni Bengochea, Loli Gimeno, José Miguel Gràcia, Marc Martí, Marta Momblant, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho.

El Baix Cinca: Rosa Arqué, Jaume Casas, Pep Labat, Carme Messeguer i Carme Tarragó.

La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Glòria Francino i Josefina Motis.
PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Pep Labat i Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Josep A. Carrégal, Miquel Estaña, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramón Mur, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolín s.c.
info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

Cartes dels lectors

Estimo aquell cuc daurat...

Senyor director: Li volia dir que la cosa que més m'agradava de la revista, des de fa un temps, ja no hi és. Perquè no fiquen aquell cuc daurat a la portada? Suposo que perquè no queda espai amb tantes notícies que surten a la capçalera. Si fos eixa la raó, al menys el podrien col·locar a la pàgina de darrere, Per mi eix cuc és molt important. Jo vaig nàixer l'any 2000, més o menys igual que la revista. I he crescut veient eixa figura, mes rere mes, a la revista damunt la taula del despatx de mon pare. Per això per a mi, eix cuc no és un cuc qualsevol, és «el cuc daurat». Visca el cuc daurat!

Penélope Ruiz

Benvolgut Director de TdF,

Com a Professor Titular de Filologia Catalana de la Universitat de Saragossa, però també com a catalanoparlant, vull manifestar la meua decepció davant la decisió presa per les nostres autoritats acadèmiques de desconvocar els premis literaris de la Universitat de Saragossa, entre els quals es troba el de narrativa i poesia en català. A pesar que s'havia sol·licitat fa un parell d'anys al Vicerectorat d'Activitats Culturals la necessitat d'oferir l'opció d'un premi literari en català, al costat dels que ja existien en aragonès i castellà, sota l'argumentació d'ésser el català una llengua més de la nostra comunitat autònoma, fins ara no s'havia considerat la conveniència de fer-ho. Malauradament, la crisi econòmica que patim i que també afecta, com és natural, la nostra Universitat, és la causa que justifica l'anul·lació de la convocatòria d'aquests premis. Lamento sincerament que hagi estat així, tot agraint a *Temps de Franja* la difusió que n'havia fet a través del seu darrer número. Haurem d'esperar temps de bonança i, sobretot, que la iniciativa no resti oblidada en un calaix del Paraninfo quan arribin.

Javier Giralte Latorre

Saragossa

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsfranja@orange.es

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saïd:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papereria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrino. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roques:** Llibreria Serret.

Fer de la necessitat, virtut

Bon dia.

He rebut el darrer número de *Temps de Franja* i la carta on anunciéu canvis.

Haurem de fer de la necessitat virtut i ajudar tots una mica.

Propostes:

- Fer campanya per a nous socis.
 - Augmentar una mica les quotes.
 - Participar més en el contingut de la revista.
 - En l'edició digital, que suposo serà menys problemàtic que sigui una revista més extensa, publicar més cartes dels lectors i incloure aportacions de lectors que puguin ser d'interès general.
 - Fer una campanya similar a la que el diari ARA va engegar amb els clàssics grecs i romans traduïts al català (*Bernat Metge*).
 - Oferir la possibilitat que subscriptors, amics, empreses (sobretot culturals) de la Franja i de Catalunya i d'Aragó regalin una subscripció a les escoles i biblioteques públiques de tota la Franja/Catalunya/Aragó. Això també podria servir per a totes les publicacions d'ASCUMA. Parlem-ne.
- Moltes gràcies per la vostra dedicació. Salut!

Josep Boltaina Foz

Barcelona

Felicitats per la tasca

Aprofito per a felicitar-vos per la vostra tasca i les vostres publicacions.

Salutacions cordials.

Manel R. Chanovas

Tortosa

Endavant!

Ànims i endavant!

Una abraçada forta.

Josep Maria Becana

Fraga

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21

tempsdefranja@telefonica.net

També ens han arribat les retallades

Ben poc ens ha durat l'alegria que manifestàvem a l'Editorial del mes passat sobre el concurs literari de narrativa i poesia en català de la Universitat de Saragossa, que per primera vegada s'havia convocat aquest any. Fèiem arribar l'enhora-bona de *Temps de Franja* a la pròpia institució –Àrea d'Activitats Culturals del Vicerectorat de Projecció Cultural i Social– i a totes les persones que estaven portant el tema endavant. El nou concurs venia a trencar el greuge comparatiu del català envers el castellà i l'aragonès, els quals ja estaven reconeguts des de feia un bon grapat d'anys, mitjançant premis literaris per a ambdues llengües. Però, ves per on, tan sols un mes més tard

ens assabentem de que l'esmentat premi ha estat cancel·lat o desconvocat per manca de recursos econòmics per la maleïda crisi econòmica. D'igual manera, els altres premis literaris per a treballs en castellà i en aragonès han estat també cancel·lats.

Les retallades de despeses, més enllà de la superfluïtat, són com a cops de bastó que van esmicolant-ne de mica en mica l'Estat del benestar. Es concedeix a les retallades l'únic i suprem valor medicamentari per a curar-nos de la crisi, en reduir el dèficit públic, millorar les finances, augmentar la credibilitat del país, i d'aquí a la reducció de l'atur només restaria un petit pas. Errònia medicina perquè es basa en una diagnòsi parcial i interessada de l'origen de la crisi, en oblidar-se de la manca d'ingressos i de moltes altres relacions causals. Però, deixem-nos d'aquests raonaments que ens aparten del tema.

Dins de les retallades, tal vegada, aquelles que s'apliquen a la cultura en sentit ampli són les que menys

Avancen les retallades

J.M. GRÀCIA

mostren les seues conseqüències en un primer cop d'ull o a curt termini, tot i que, a llarg termini, són com una pesada llosa que aplanar i aixafa els pobles, impossibilitant el seu desenvolupament i anorreen els esforços dels pocs individus que van poder superar l'aculturació general.

Com el lector ja coneix, *Temps de Franja* també està sofrint l'efecte de les retallades, i d'aquesta manera hem anat constatant que ens anaven minvant les subvencions, fins que hem arribat a disposar en aquest moments només d'un percentatge molt reduït amb relació a les que teníem fa un parell d'anys. No cal dir que les associacions que editen la revista i tot l'equip de redacció ens sentim preocupats davant d'aquesta manca de recursos. No cal dir tampoc que en cap moment ens ha passat pel cap llançar la tovallola, tot al contrari, hem endegat un procés de canvis per a que *Temps de Franja*, d'una manera o d'altra, pugui veure la llum mes rere mes. Com podeu observar, aquest número no-

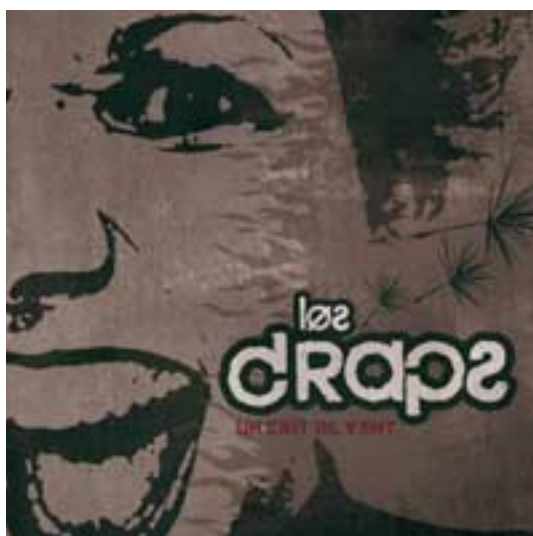
més el rebreu digitalment i no pas en paper, la qual cosa ens estalvia una bona quantitat d'euros. Conscients de què, ara per ara, l'edició en paper és necessària per aconseguir els objectius de la nostra revista –l'única que s'edita mensualment en català en tot l'Aragó– mantindrem una cadència de números en paper, trimestralment o amb més freqüència si la situació econòmica ens ho permet. Estem immersos en ple període d'estudi per fer front a tot el que ens ha caigut a sobre. Demanarem més ajudes a on calgui i on puguem, i farem els canvis que convinguin. Tot amb tot, lluitarem per a que *Temps de Franja* visqui molts anys.

Com no podria ser d'altra manera, teniu obertes les portes de la secció «Cartes al director» per poder enviar les vostres opinions sobre el tema que ens ocupa o sobre qualsevol altre. Que no ens prengui ningú la il·lusió que acumulem per la nostra llengua i la cultura en general!

La vostra fidelitat és el millor que té la revista.

Adéu a los Draps

// CARLES SANCHO

Caràtula d'*Un crit al vent*

A finals de desembre los Draps escrivien un comunicat, a través de les xarxes socials, acomiadant-se com agrupació musical dels seus amics i seguidors, agraint les dos últimes dècades meravelloses en que han gaudit del calor del públic allà on han actuat. La dolorosa notícia que ja es preveia des de feia temps ha estat motivada per la distància que ha anat separant els components de la banda per qüestions de faena i que els han dut a estar treballant a diferents poblacions separades per molts quilòmetres: Pena-roja, Saragossa, Tarragona... Esta circumstància i no altra, ha fet insalvable el combinar els interessos professionals amb l'activitat musical com a grup en constant renovació i innovació com los Draps que requereix gran quantitat d'assajos i actuacions ar-

reu del territori.

Los Draps han estat un grup format per músics de Pena-roja, en un principi, en què des del seu inici han tingut molt clar la llengua vehicular dels seus temes; la pròpia del territori i de la seua vila, la que marca la seua identitat col·lectiva. Durant estos anys en què han estat actius han enregistrat una maqueta: *Terra de frontera* (2000) i dos discos en solitari: *No mos fareu callar* (2006) i *Un crit al vent* (2008). A més, los Draps, molt actius i compromesos, han participat en diversos projectes musicals col·lectius impulsats des del territori. *Una roella al cor. Homenatge a Desideri Lombarte* (2002) treball dedicat al poeta originari de Pena-roja i mort el 1989. *Sons del Matarranya. Recopilatori de les músiques del Matarranya* (2007) en col·laboració amb cantautors i agrupacions interpretant els seus temes en català. I *Sons del Matarranya. Grups mu-*

sicals del Matarranya (2010) treball coordinat pel Consell Comarcal, mostra de la creativitat interpretativa jove del territori. Los Draps han estat especialment compromesos en la defensa de les llengües minoritàries i, a més del català, han incorporat en el seu repertori temes en aragonès i eusquera.

Durant la seua dilatada trajectòria han obtingut premis destacats com els Premis Jaume I de la Franja de Ponent 2000 i els Premis de la Música Aragonesa 2007 a la millor cançó interpretada en una de les llengües minoritàries a l'Aragó amb el tema *Cultura popular* del seu primer disc *No mos faran callar* i diverses nominacions per aquests mateixos guardons.

Gràcies companys pel vostre compromís amb la música, amb el territori i amb la llengua. Continuarem lluitant per la nostra identitat! No mos faran callar!

Gràcies i fins aviat

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Mitjançant el Facebook, el passat desembre, los Draps van comunicar que deixaven les actuacions públiques després de gairebé dues dècades, agraint el suport de tots el seus seguidors. La notícia ha estat confirmada en diferents mitjans de comunicació pels seus components. El motiu principal no és altre que el problema de compaginar vuit agendes, tal com ells deixen clar, i que el ventall d'interessos dels diferents membres s'ha obert massa. La bona notícia és que no tanquen definitivament el projecte, poden tornar a reaparèixer. Tant de bo que així fos. Los Draps han estat uns dels grans referents del Matarranya i de tot l'Aragó de parla catalana, i de molt més. Gràcies per les vostres cançons i per la aferrissada defensa de la nostra llengua!

L'ESMOLET

Paco // Carles Terès

A finals de l'EGB i principis del BUP, tenia un amic —a qui anomenaré Paco— de dialèctica brillant i maneres una mica brusques. Eren anys de reivindicacions lingüístiques i socials i, en el meu suburbi on gairebé tots procedíem de la immigració, fins i tots els més jovenets discutíem de política. Encara que no en sabéssim ni un borrall. En Paco anava una mica contrari, i solia fer mofa de les meues aspiracions culturals i catalanistes, rebutant-me els arguments amb quatre paraules ben dites i, si convenia, una empenteta amical. El tema català no era matèria de la seua devoció.

Vet aquí que aquest Nadal el vaig retrobar al metro de Barcelona. Feia trenta anys llargs que no ens vèiem, i vam tenir

una gran alegria, que ell va demostrar amb la seua irreductible vehemència. Sempre havíem parlat en castellà, però per algun feliç motiu ara ens adreçarem de manera natural en l'idioma del país. Als minuts que va durar el viatge vam afegir-hi una llarga estona de conversa al carrer. Vam parlar de la família, de records i de les nostres respectives feines. En arribar a aquest punt vaig descobrir amb sorpresa que en Paco s'havia convertit de fet en un d'aquests independentistes funcionals. N'estava fart del tracte que rebia Catalunya d'Espanya, tant a nivell econòmic com social.

En tornar a l'Aragó em preguntava què farem els franjencs si els 'Pacos' de Catalunya continuen empenyats.

Alcanyís, la ciutat que va sobre rodes

// RAMON MUR

L'alcalde d'Alcanyís, Juan Carlos Gracia Suso (PP), va assistir, el passat 11 de gener a Pamplona, a la presentació de l'edició de la Volta Ciclista a Espanya 2012 que sortirà de la capital de Navarra el proper 28 d'agost. El motiu de l'assistència de l'alcalde d'Alcanyís a la presentació de la 'Vuelta' està més que justificat ja que la setena etapa de la prova, entre Osca i Alcanyís, acabarà en el complex de Motorland d'Aragó o Ciutat del Motor, situat a les rodalies de la capital del Baix Aragó i dins del seu terme municipal.

No deixa de ser curiós, si més no, que fa uns mesos, el 30 d'octubre de l'any passat, l'alcalde declinés assistir a la presa de possessió a Madrid, a la qual també va ser convidat, d'un nou acadèmic de la Reial Acadèmia Espanyola-RAE, el professor Juan Gil Fernández, membre des de fa més de 20 anys del Comitè Científic de l'Institut d'Estudis Humanístics-IEH d'Alcanyís. L'explicació, que convencerà a uns més que a altres, és que Alcanyís camina sobre rodes des de fa molts anys, les rodes pneumàtiques dels cotxes i de les motos i ara també les de les bicicletes. D'altra banda, com ja va dir fa anys el ministre del PP, Francisco Álvarez Cascos, «el futbol és una qüestió d'interès general en aquest país» i, per extensió, l'esport sencer, que arrossega masses més que la cultura. I així, en conseqüència amb tan incontestable realitat, les institu-

cions polítiques tenen cura abans a l'esport que de la cultura.

El comportament del jove alcalde alcanyissà és comprensible ja que en les fotografies de l'acte de presentació de la 'Vuelta' apareix distès, com en la seva salsa, conversant amb el pentacampió del Tour, Miguel Indurain i altres asos del ciclisme, com Fernando Escartín. Segons sembla, el jove alcalde va pensar que, en l'acte solemne de la

L'alcalde d'Alcanyís a la presentació de la 'Vuelta' Ciclista a Espanya 2012
J.PUCHE

RAE del 30 d'octubre passat, s'hagués trobat menys situat. És probable que sigui així com a conseqüència també de la preponderància de l'esport sobre la cultura a la societat actual.

En tot cas, Alcanyís-Motorland seran final d'etapa a la 'Vuelta' 2012 i, de veritat, que es mereixen aquesta distinció per tant com en el Baix Aragó s'aprecien els esports sobre rodes, amb motor o sense.

VANITAS VANITATIS

Contrastant (1): La llista de Swadesh // Vicent de Melchor

Esta llista és la primera part, i l'ànima, d'una tècnica lingüística per reconèixer el grau de relació entre dos parles (vejau wikipedia.com i *International Encyclopedia of Linguistics* [Oxford: University Press, 1992]: «Lexicostatistics»). Se tracte d'un catàleg de 100, o 207, significats de «vocabulari nuclear bàsic» ideat pel lingüiste Morris Swadesh (1909-1967). Estos significats se presumixen universals i poc donats a ser reemplaçats amb el temps. Encara que discutit, lo mètode continue oferint aproximacions prou acceptables. La seua altra part consistix en l'estudi dels cognats: paraules de parles diferents amb un mateix ètim. Los cognats (vore/ veure) valen 1 punt; los no cog-

nats (*moixó/ pardal*) i els préstecs (*grassa 'greix'*), 0 punts; i els sinònims (*roig/ vermell* [i roig]) i els cognats parcials (*cap/ cabeza*) puntuen per quarts de punt. Dos parles són d'una mateixa llengua si superen el 80% de coincidències.

Aplicant la llista de 100 a les parles no estàndard (més «reals») de Fòrnols de Matarranya (*F*), Barcelona (*B*) i València (*V*) i contrastant-les, he obtingut per a *F/B* un resultat de 91,5% de coincidències; i encara més alta per a *F/V*: 94,5%. La comparació *B/V* done un 90,5 de coincidències. (Per contra el català i el castellà estàndards mostren una coincidència de només el 78,5%). (*Continuarà.*)

Taller de refranys al Baix Aragó-Casp

// REDACCIÓ

Taller de calendari de refranys
TEMPS DE FRANJA

Els tallers van dirigits a les poblacions catalanoparlants de la comarca: Favara, Faió, Maella i Nonasp i tenen com a objectiu general la valorització i difusió de la cultura pròpia i amb ella la llengua que la transmet. Durant els tallers, els participants podran recordar i aprendre llegendes, refranys, vocabulari antic, costums sobre plantes i animals propis de la zona, treballs del camp, etc. Es tracta de difondre la cultura tradicional local però alhora també de recollir informació a partir de l'aportació dels participants amb la qual al final s'elaborarà un dossier.

Per engegar aquest programa s'ha organitzat un taller sobre el calendari de refranys aprofitant la temàtica del Nadal que s'ha realitzat en les qua-

tre poblacions citades. El taller ha consistit en un repàs dels refranys populars referits als mesos, les estacions i les festes on es mostra la saviesa popular sobre climatologia, les labors de llaurança, costums, etc... L'activitat es va fer en forma de concurs en el qual els participants posaven a prova els seus coneixements sobre els refranys populars i el guanyador rebia un petit premi, a més del pòster amb el «Calendari de refranys» que es va lliurar a tots els participants com a recordatori.

En total han participat gairebé 100 persones de totes les edats, la majoria dones, que van gaudir recordant i endevinant els refranys. El primer taller va tenir lloc a Faió el dijous 15 de desembre a les escoles. Seguidament

es va celebrar el dissabte dia 17 a Favara en el Centre Els Mameses, després a Maella el dilluns dia 19 en el Centre de Dia i, finalment, a Nonasp a la Biblioteca el dijous dia 22. Donada la satisfacció de l'activitat, es va acordar continuar els tallers sobre memòria local el proper any.

Més informació

- Organització: Departament de Cultura de la Comarca de Baix Aragó-Casp. Pilar, Tècnic Comarcal de Turisme i Cultura: Tel. 976 639078, turismo@comarcabajoaragoncaspe.com
- Realització de l'activitat: Pepa Nogués, tel. 676308021 info@guiesdelport.com

LO RASPALL

Quatre pixaners sense pietat // Ramon Mur

Quatre 'marines' americans van orinar sobre els cadàvers de tres civils talibans abatuts per les tropes destacades a l'Afganistan. Es tracta de quatre soldats «descerebrats», comenten els mitjans de comunicació. Més aviat sembla que eren quatre soldats, embogits, sí, però, sobretot, malvats i sense la menor indulgència cap a les víctimes civils de la guerra. No eren quatre perversos i exhibicionistes sinó quatre *cutres* pixaners sense pietat.

La secretària d'Estat dels Estats Units, Hillary Clinton, va dir que els pixaners carregaran amb les responsabilitats que els corresponguin. Però no va explicitar l'acció potser perquè aquesta senyora té mala sort amb els atributs masculins de les per-

sones que li són properes i, ara, amb els dels seus compatriotes que combaten en conflictes bèl·lics internacionals.

Els pixaners sense pietat pertanyen a aquest país al qual tant venerem i imitem. El mateix del qual n'importem costums que mai van ser nostres. Mengem com ells, vestim igual, veiem tot el cinema que produeixen i cada vegada llegim menys perquè ells, els ianquis, diuen que la lectura és perjudicial per a la vista. Com més palpable es fa la caiguda del seu imperi, més embadalits seguim sotmesos a ell. Mentrestant, els emperadors *gringos* s'orinen sobre la humanitat sencera sempre que els ve de gust.

Les festes d'hivern de Saidí recordaren al periodista Joaquim Ibarz

// FELIP BERENGUER

Les festes de Sant Antoni d'enquany, van tindre, per part de la nova corporació municipal i tot el poble de Saidí en general, un recordatori mot especial per al periodista Joaquim Ibarz, fill predilecte de la localitat, que va morir fa ara prop d'un any.

El diumenge 15 de gener es va celebrar l'acte oficial del canvi de nom de la plaça, anomenada fins ara de «José Antonio» i el descobriment d'una placa, escrita íntegrament en castellà, dedicada al que va ser corresponsal de *La Vanguardia* a Llatinoamèrica durant quasi 30 anys i el primer periodista europeu que rebé el premi Moors Cabot de la Universitat de Columbia de Nova York «per contribuir a la concòrdia i l'enteniment entre els dos continents».

Després d'unes breus paraules de salutació de l'alcalde, Marcos Ibarz, que es va comprometre, igual que la representant de la família, Mercè Ibarz, a no parar fins a assolir l'obertura del Museu «Casa de Usted - Casa Vostra», parlà l'escriptor saidinès Francesc Serés.

Serés es congratulà de que, per fi, s'haguessen escoltat les paraules del Joaquim reclamant el canvi de nom de la plaça, i contraposà la figura de José Antonio Primo de Ribera, «un home que predicava la violència com arma política, en front d'un home de pau i conciliació com Joaquim Ibarz, que va fer de pont entre Aragó i Catalunya, i entre Espanya i Amèrica».

Mercè Ibarz, neboda de Joaquim Ibarz
JAUME SEUMA

L'autor de *La força de la gravetat* destacà també que Joaquim «va aprendre a veure el món amb els ulls de Saidí i a Saidí a través de la seua experiència d'home de món».

Després dels parlaments hi hagué una breu intervenció del cantautor local Anton Abad, acompanyat a la bandúrria per Màrio Sasot i de les xiquetes Raquel i Elisabeth, que cantaren unes jotes en record de Joaquim. Finalment, amics de la colla de Festes del periodista, encapçalats pel professor i músic Ramon Pelay, tancaren l'emotiu acte amb les ranxeres «México lindo y querido» i «Ella».

A l'acte van assistir, la corporació municipal en ple, lo president de la comarca del Baix Cinca i senador pel PP, Antonio Romero, i la ex-consellera d'Educació i Cultura i actual diputada regional María Victoria Broto.

Les festes de Saidí comptaren a més amb la novetat d'una exhibició de globus aerostàtics el mateix diumenge 15, que no pogueren volar pel mal temps i un recorregut en avioneta el dia 17, coincidint amb la pujada a l'ermita, on es congregà un nombrós públic. Les carrosses, tot i que van ser menys nombroses, no van estar minvades d'imaginació i colorit.

Carrosses de pujada a l'ermita de Sant Antoni
LAURA BELENGUER

Jornades culturals i llibertàries a Fraga

// ROSA ARQUÉ

Durant tot el mes de gener de 2012 es fan a Fraga les Jornades Culturals i Llibertàries organitzades pel sindicat CNT i el Centre d'Estudis Llibertaris José Alberola. Enguany les Jornades han estat estructurades entorn del tema de la crisi econòmica amb la finalitat d'aportar diverses mirades i contribuir al debat generat tant per les seves múltiples causes com per les seves greus conseqüències. Però, segons l'organització, també s'ha volgut realçar, fomentar i recolzar algunes alternatives properes que qüestionen el model econòmic actual.

El primer dels actes programats és la projecció del documental *La doctrina del Xoc*, de Michael Winterbottom i Mat Whitecross, basat en el llibre del mateix títol de Naomi Klein, que analitza el fenomen anomenat «el capitalisme del desastre», una teoria que demostra que alguns governs aprofiten moments de crisi econòmica, guerres, desastres naturals, etc., per a fomentar mesures que afavoreixen el lliure mercat i tenen conseqüències molt negatives per a la població.

Uns altres del participants de les Jornades són els membres de la Plataforma Stop Desahucios i de la Plataforma Solidària d'Actur-Parque Goya, plataformes compostes per col·lectius i associacions veïnals de Saragossa, que pretenen fer visible la dramàtica realitat que estan vivint els directament afectats per la crisi, denunciar-ne les causes que han generat aquesta situació i impulsar experiències col·lectives de suport als afectats. D'altra banda, Javier Ortega, membre de COOP 57 Aragó, explicarà el funcionament d'aquesta cooperativa de serveis financers, creada a Barcelona en 1995, per a recolzar projectes d'economia social i promoure la sostenibilitat sobre la base de principis ètics i solidaris. Finalment, Arcadi Oliveres, professor del Departament d'Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona i activista en defensa de la justícia social i la pau, president de l'organització Justícia i Pau i autor de diversos llibres sobre economia,

FRAGA 2012
JORNADES CULTURALS I LLIBERTÀRIES
 Cicle de conferències i documentals sobre la crisi econòmica i social

DIJECRES 11 de GENER
 Cine documental
LA DOCTRINA DEL SHOCK
 EL COSTAT POSC I MÉS SALVATGE DEL CAPITALISME.
 Pel·lícula basada en el llibre de Naomi Klein del mateix títol que analitza un fenomen anomenat "El capitalisme del desastre".
 Lloc: IES Bajo Cinca, a les 20'00h.

DIVENDRES 13 de GENER
 Xerrada-debat
**RESPOSTA CIUTADANA DAVANT
 ELS ABUSOS DE LA BANCA**
 Stop Desahucios + Plataforma Solidària Actur-Parque Goya, Zaragoza.
 Plataformes que pretenen fer visible la dramàtica realitat que estan vivint els directament afectats per la crisi i impulsar experiències col·lectives de recolzament als afectats.
 Lloc: Palau Montcada, a les 20'00h.

DIVENDRES 20 de GENER
 Xerrada-debat
COOP 57, UNA PROPOSTA COOPERATIVA
 Intervindrà Javier Ortega, membre de COOP57 Aragó, cooperativa de serveis que destina recursos propis a donar préstecs per a projectes d'economia social que promouen l'ocupació i fomenten el cooperativisme i l'associacionisme sobre la base de principis ètics i solidaris.
 Lloc: Palau Montcada, a les 20'00h.

DIJECRES 25 de GENER
 Xerrada-debat
LA CRISI TÉ RESPOSTES
 A càrrec d' Arcadi Oliveres, professor del Departament d' Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona, President de l'organització Justícia i Pau.
 Lloc: Palau Montcada, a les 19'30h.

ORGANITZA: **CNT** FRAGA **Alberola!**

explicarà quina és la situació econòmica i social que estem vivint i aportarà idees sobre com fer front a la crisi i quines serien les polítiques que s'haurien de seguir per eixir-ne.

A l'hora de tancar aquest article

Cartell de les jornades

ja han tingut lloc els dos primers actes programats i, segons Juan Carlos Chiné, l'avaluació és molt positiva ja que l'assistència ha estat nombrosa i els temes tractats han generat un debat interessant.

Nova temporada de 'Títeres por el Camino'

HUGO SOROLLA

L'Ajuntament de Fraga ha reprès un any més el programa d'animació infantil teatral 'Títeres por el Camino'. Aquest cicle aproparà a la capital del Baix Cinca vuit companyies de teatre amb titelles que actuaran al Palau Montcada els primers o segons dissabtes de gener, febrer, març, abril, octubre, novembre i desembre d'aquest 2012.

La primera representació, a càrrec de la companyia Binixiflat, ha tingut lloc aquest dissabte 14 de gener, amb l'espectacle en llengua catalana *Rita, la Rinxols* i *Els Tres Óssos*, una adaptació del conte clàssic anglès *Rinxols d'Or*. L'actuació ha aplegat durant una hora vora cinquanta fragatins de totes les edats.

Enguany el preu de l'entrada general serà de 3,75 euros. Els menors de 7 anys i les persones amb minusvalidesa tindran una tarifa especial de 2 euros. A més, s'han creat abonaments de temporada al preu de 10 euros per als menors de 7 anys i de 19,50 per als que superen aquesta edat.

Projecte ARCE a l'IES Bajo Cinca de Fraga

// EQUIP DEL PROJECTE ARCE

L'IES Bajo Cinca de Fraga ha engegat enguany una sèrie d'activitats que formen part del projecte ARCE i que es desenvoluparan al llarg de dos cursos escolars (2011-12 i 2012-13).

El projecte forma part d'un programa del Ministeri d'Educació anomenat «La literatura a través de las TIC» i té com a objectiu final l'elaboració d'un mapa virtual que ens permetrà apropar-nos a l'obra de diferents escriptors en llengua catalana.

Des de l'IES Bajo Cinca es treballarà Jesús Moncada i Desideri Lombarte, dos escriptors de la zona.

Els dies 25, 26 i 27 d'abril el nostre centre acollirà els alumnes dels altres tres instituts participants en el projecte (Inca, Aldaia i Sabadell) i s'organitzaran activitats en diferents poblacions de la Franja: Fraga, Mequinensa i Pena-roja de Tastavins. Per dur a terme aquestes activitats, participen, a més dels alumnes dels grups bilingües de l'IES Bajo Cinca, els professors i professores dels Departaments de Català, Ciències socials, Educació visual i plàstica, Educació Física, Tecnologia, Llengua Castellana, la Biblioteca i professors de diferents matèries a títol personal (Francès, Música, Ciències Naturals...).

El projecte farà que tots els centres participants es relacionin amb entitats i associacions de les diferents

IES Bajo Cinca
JÚLIO MORENO

comarques i que els alumnes coneguin les diverses modalitats lingüístiques existents.

Excursió de l'IEBC a TV3

// INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX CINCA

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca farà una excursió a TV3 el proper dijous 23 de febrer. S'eixirà de l'estació d'autobusos de Fraga a les 8 del matí. En arribar a TV3 es realitzarà una visita guiada per les instal·lacions (platós, unitats mòbils, tallers, etc) i per la tarda s'assistirà de públic al programa Divendres.

Les places són limitades: cal inscriure's a la seu de l'IEBC (estació d'autobusos), la qual obre al públic els dimarts (de 10h a 13 h) i els dijous (de 16 h a 19 h). El preu són 10 euros per persona i s'han de pagar a l'hora de fer la inscripció.

ESTAMPES RIBERENQUES

Avantatges del bilingüisme // José Miguel Gràcia

Un recent informe de la Universitat Pompeu Fabra ha tornat a demostrar els avantatges del bilingüisme. No és la primera vegada, com és de general coneixement, que hi surten a la llum estudis sobre aquest tema, en tot cas és un més, però d'una institució seriosa dedicada a la docència i a la investigació, juntament amb investigadors de les universitats italianes San Raffaele de Milà i de Trento, de la Universitat de Hong Kong (Xina) i del University College of London (Regne Unit). L'esmentat informe diu, entre altres coses, que: «Tot sembla indicar que dominar un segon idioma afavoreix que, davant una situació de conflicte que requereix una decisió immediata, l'elecció correcta es faci més ràpidament. Un exemple d'aquesta mena de situacions en la vida quotidiana seria el conflicte que genera el senyal d'un agent de trànsit que indica aturar-se amb la llum verda del semàfor. La capacitat d'ometre la informació irrellevant i conflictiva (el semàfor) per atendre i actuar segons la informació rellevant (les

indicacions de l'agent) seria més eficient en el cas dels bilingües.»

De les conclusions més importants que es poden extraure de l'estudi, a tall d'exemple podríem distingir el següent punt: les persones bilingües són més ràpides i eficients a l'hora de prendre decisions, les persones bilingües presenten avantatges cognitius que van més enllà del llenguatge, i també que els subjectes bilingües tenen més matèria gris a l'escorça cingulada anterior, una àrea cerebral que és fonamental per a suprimir informació irrellevant i conflictiva.

S'hauria de deixar ben clar que quan es parla de bilingüisme, s'ha d'entendre com a domini de dues llengües, parlades i escrites. Parlar i escriure una llengua i tenir coneixements d'una altra, encara que siguin avançats, no es ser bilingüe. I una altra cosa més, els avantatges que representa el bilingüisme són més evidents quant la qualitat de bilingüe s'hi ha adquirit en edats primerenques.

MERXE LLOP, PREMI GUILLEM NICOLAU 2010 DEL GOVERN D'ARAGÓ

«La meua condició franjolina m'ha permès veure la vida de diferents punts de vista»

// RAMON MUR

Merxe Llop és una escriptora vital. Practica la resistència activa i dinàmica davant les dificultats de la vida. La seva obra premiada amb el Guillem Nicolau 2010, 'Ressò en la obscuritat' està sentida, viscuda, abans de ser escrita. És una novel·la, una ficció —si és que existeix diferència entre la ficció i la realitat— nascuda de l'existència quotidiana d'uns personatges actuals que viuen i senten la realitat en què viuen. És una aragonesa que va néixer parlant català a Nonasp i confessa que «la meua condició de franjolina m'ha permès veure la vida des de diferents punts de vista».

La Merxe
vora el
Matarranya
DOLORS OLIVAS

Pregunta. *Es considera vostè una escriptora de vocació tardana?*

Resposta. Escric des de molt petita quan feia signes amb significat a la banda blanca dels diaris que venia la meua iaia. Avui esta manera d'escriure s'inclou en la corrent anomenada Constructivisme. Jo dic que sóc aprenent d'escriptora. Com diu Chaplin: Tots som aprenents, la vida és tan curta que no dóna per a més.

P. *Què suposa per a una aragonesa rebre un premi de literatura catalana a la seva terra natal d'Aragó?*

R. Tots saben què és el premi Guillem Nicolau. Jo em vaig posar molt contenta quan m'ho van comunicar.

P. *Una aragonesa, de Nonasp, catalanoparlant de la Franja, és una aragonesa diferent de les altres?*

R. Cada persona és única. La meua condició de franjolina m'ha permès veure la vida des de diferents punts de vista i entendre millor les contradiccions humanes. M'agrada posar-me de l'altra banda quan es tracta de comprendre els diferents punts de vista; no solament per qüestions objectives, sinó per respecte a la persona i degut a una actitud democràtica.

P. *Què és Ressò a l'obscuritat?*

R. És una obra amb diferents veus on el concepte temps representa un paper molt important: temps actual, temps del passat, temps de les històries, temps del no temps... Em va costar molt trobar la manera de lligar unes històries, uns relats, un conte i fins i tot uns poemes, de manera

que tinguessin coherència interna. L'obra està escrita com sóc jo; es a dir, no tinc temps d'aprofundir en les històries, algunes estan escrites de forma quasi telegràfica, vaig per la vida fent moltes coses diferents, tinc interessos múltiples, etcètera. Però, en cada activitat que realitzo poso tota l'energia que puc. Mon pare ja m'ho va dir fa temps: Fes allò que vulgos però fes-ho lo millor que pugos. Qualsevol cosa, encara que semblo senzilla, procuro fer-la lo millor que sé, m'entrego totalment, i les persones que em coneixeu sabeu que és així. Això també es reflexa en el llibre.

P. *A mi em sembla un retaule escrit, policromat, de personatges que obren la seva ànima al lector. Per això diu vostè en el seu llibre que «potser totes les narracions les he viscudes i no n'era conscient»?*

R. Ho diu la protagonista, però pot ser la manifestació escrita d'un pensament inconscient. M'agrada escriure sobre els sentiments que ens fan solidaris pel fet que són patrimoni de tots.

P. *Vostè considera que té un estil personal d'escriptura?*

R. Persones que han llegit el llibre i es dediquen a la crítica literària coincideixen en dir que el meu estil és molt oral, directe i que fa pensar més enllà de les paraules escrites.

P. *Què vol dir un estil d'escriptura molt oral?*

R. Que es una obra on les paraules escrites sonen, tenen un sentit auditiu i amb diferents ritmes i veus. Tinc una amiga escriptora que em va dir: «Quan llegeixes amb l'oïda, la història flueix d'una altra manera, i això passa amb *Ressò en l'obscuritat*».

No obstant això, la seva manera d'escriure sembla molt depurada.

Escriure d'una manera directa i senzilla és difícil. Vaig treballar una mitja de vuit hores diàries durant dos mesos per tal de donar forma a textos que ja tenia escrits. Perquè no es tracta solament d'escriure sinó de llegir i llegir i llegir allò

que has escrit fins a trobar la paraula més concreta que expressi allò que realment vols dir, de manera que la comunicació entre escriptor i lector sigui fluïda per aconseguir que les persones que entren en l'ànima d'un llibre, com és el *Ressò*, s'enganxin des del primer moment.

P. *Però la protagonista, de fet, qui és?*

R. Per a mi, el fil conductor de les diferents històries i dels relats o pensaments que hi ha a l'obra tenen una

«M'agrada posar-me de l'altra banda per comprendre els altres»

protagonista que és la Maria. Com em va dir un lector important, mai no havia vist una persona, amb un nom senzill, que estigués absent però que no la pots traure del cap en tota la lectura.

P. *Es considera una escriptora feminista?*

R. Sóc dona, i des d'aquí escric. Les meues vivències i la percepció del món estan condicionades per aquesta realitat ineludible. És això feminisme?

P. *Es pot dir amb encert que per a vostè la vida és una vall de llàgrimes però del qual sempre es pot sortir triomfant sobre el dolor i el sofriment?*

R. Estic convençuda del valor curatiu de l'afecte; no vol dir que sigui una medicina, vol dir que una persona que se sent estimada, s'enfronta millor a les situacions difícils de la vida.

P. *Quin és el gènere literari en què millor se sent: la narrativa, la poesia o l'assaig?*

R. Em sento molt emparada per un poema que m'identifica en allò que és difícil d'expressar en prosa. Amb la poesia em sento lliure, és una manifestació més íntima que no troba fàcilment a l'altre –lector– però que si el troba és d'una gran satisfacció i pau.

P. *On es troba millor: a la gran ciutat o en un petit llogaret?*

R. Per descansar, al poble. Per al dia a dia, la ciutat.

P. *«Em Sent amb pau», així acaba el seu llibre. És un missatge, una confessió personal o un desig dedicat als lectors?*

R. La protagonista se sent en pau perquè ella estima els seus amics i se sent compensada al veure l'esforç que fan per ella. Una situació tràgica es converteix en l'ocasió de manifestar afectes que d'altra forma no hagués estat possible. És com poder dir «t'estimo pare», «t'estimo amiga»... són afectes que sentim però que, normalment no es verbalitzen.

P. *Vostè és professional de l'Educació. També en aquest camp desborda d'optimisme?*

R. Continuo aprenent cada dia, això vol dir que no sóc conformista.

P. *És veritat que avui, per a un mestre, són pitjors els pares que els alumnes?*

R. Les relacions humanes són complicades. Moltes voltes els pares necessiten ser escoltats. El diàleg fa comprendre moltes coses.

P. *Què és el que més li agrada i el que més li desagrada de la seva terra del Baix Aragó-Casp?*

R. M'agraden les muntanyes del meu poble, les pedres dels rius Matarranya i Algars i les diferències sociològiques entre les viles. No m'agrada la intolerància ni la rancor.

P. *Li sembla encertada l'accepció 'violència de gènere'?*

R. No massa.

P. *Si tornés a néixer, li agradaria tornar a ser dona o preferiria provar la masculinitat en la seva segona existència?*

R. M'agraden els homes, per tant, m'estimo més ser dona.

P. *El llibre què més l'ha commogut?*

R. Tota l'obra, no fantàstica, d'Ana María Matute.

P. *Què li diria a cau d'orella a una jove en coma, com la protagonista del seu llibre?*

R. Depèn de la relació afectiva amb la jove. Però faria tot el que pogués per fer-li sentir la meua presència i l'estima.

P. *Hi ha vida després de la vida?*

Merxe Llop
LOSÉ LUIS MORTE

R. No ho sé, però segur que com esta no.

«Escriure d'una manera directa i senzilla és difícil»

P. *Què espera l'any 2012?*

R. Salut i alegria a pesar del panorama.

P. *Diria alguna cosa especial per als lectors de Temps de Franja?*

R. Tenim la sort de ser gent de frontera i una revista que ens identifica.

Llegir Llop en català

Merxe Llop, llicenciada en Filosofia i Lletres, dedicada a l'ensenyament i l'educació gran part de la seva vida, recorda a aquells mestres republicans, lliurats per vocació a les missions culturals i que buscaven sempre ensenyar aprenent l'alumne. Per això ella diu de si mateixa que «em motiva especialment tot allò relacionat amb la psicologia humana».

Aquesta escriptora de Nonasp mai abandona l'aula de la mestra per escriure. Quan escriu ensenya. Ensenya a viure, a sentir, a gaudir, a patir i a resistir. Merxe Llop escriu sempre des de la pissarra de l'escola. Tot el que escriu és una lliçó gens imposada sinó lliure, Merxe Llop practica la llibertat d'ensenyament a l'escola i en les pàgines dels seus llibres.

En un capítol de *Ressò en l'obscuritat*, la protagonista Maria mostra el seu desig d'aprendre alemany per a poder llegir a Sigmund Freud, el pare de la Psicoanàlisi, en el seu propi idioma, de la mateixa manera que el propi Freud va aprendre castellà per a millor poder psicoanalitzar a Cervantes i al seu cavaller errant Don Quixot de la Manxa.

També l'escriptura de Merxe Llop convida a conèixer millor el català per poder endinsar-se en la comprensió total del seu missatge literari, de les seves vivències, dels seus sentiments passats a paper. Saber català per llegir a l'escriptora de Nonasp és, sens dubte, la millor manera que tingui efecte en el lector aquest propòsit seu: «M'agrada buscar paraules precises per construir un relat o un poema».

Perilla l'edició de 2012 del Ribagorça Pop Festival

// REDACCIÓ

Encara que no és una decisió en ferm, fonts de la Diputació Provincial d'Osca, consultades per aquesta redacció, indicaven que, possiblement, el Ribagorça Pop Festival que se celebra a Graus en el mes de juny, serà un dels que no es realitzarà en 2012. Entre les causes que portarien a prendre aquesta decisió, hi ha el fet que als pressupostos de la institució del proper any 2012, s'ha reduït considerablement la partida destinada a festivals. Tots ells patiran retallades pressupostàries fins al punt que alguns no es podran dur a terme.

Des del passat mes de setembre s'han celebrat diferents reunions entre la institució provincial i l'ajuntament de Graus per a parlar sobre el futur d'aquest esdeveniment musical.

Tant les dades d'assistents, que no compleixen amb les expectatives amb les què va néixer—segons un estudi tècnic realitzat, han descendit, gradualment, en les dues últimes edicions—, com la posició del consistori, serien raons de pes per a prendre la decisió de no realitzar el Ribagorça Pop Festival el 2012. En l'edició d'aquest any 2011 va comptar amb un pressupost de 180.000 euros.

Aquest festival va néixer fa sis anys com una cita musical innovadora a la província, però en els últims temps han sorgit, en municipis propers, propostes similars, que possiblement, són les que hagin restat assistència al Ribagorça Pop.

Cartell del festival del 2011

Encara que caldrà esperar a conèixer el calendari definitiu de festivals 2012 de la Diputació, per a poder confirmar oficialment la no celebració del Ribagorça Pop, tant la institució provincial com l'ajuntament de Graus es mostren partidaris de reforçar altres iniciatives culturals que es duen a terme tant a la vila com a la comarca de la Ribagorça.

Presentació del disc «Era una begada a Laspauls»

// REDACCIÓ

El proper dia 5 de febrer tindrà lloc la presentació del disc de cançons infantils en 'patuès' (sic) *Era una begada a Laspauls*, que ha estat gravat per l'Associació Chen Chobe, amb la col·laboració de l'Associació per al Desenvolupament de la Ribagorça Romànica.

Hi ha participat gent de les Paülles de totes les edats, unides pel seu entusiasme per la música i per la seva llengua.

Aquest acte tindrà lloc a l'Església de les Paülles a partir de les 11.30 h.

Cartell de la presentació

DONES

Sabina Spielrein (1885-1941) // M. Llop

Nacuda a Rostov dins d'una família jueva de metges, el seu germà Isaac va ser un psicòleg soviètic pioner de la psicologia del treball. Casada amb un metge d'origen jueu. Mare de dues filles. El 1904 va ingressar a l'hospital mental de Burghözli, prop de Zúrich, on treballava Carl Gustav Jung utilitzant tècniques de la psicoanàlisi que començava a difondre's. Allí hi va romandre un any durant el qual establí una intensa relació emocional amb Jung. Més endavant van col·laborar professionalment. Estudià medicina i estava molt interessada en les noves formes de tractar l'esquizofrènia i altres malalties mentals. Escollida membre de la Societat Psicoanalítica de Viena, s'entrevistà amb Sigmund Freud a Viena. La correspondència en-

tre ella, Freud i Jung està publicada i és de gran interès per entendre els orígens de la psicoanàlisi i la concepció de la conducta sexual com a factor bàsic en el desenvolupament de la persona. El 1923, Spielrein tornà a Rússia i establí un centre infantil psicoanalític a Moscou. Les autoritats soviètiques van fer tancar la guarderia. El marit i el seu germà van morir en la Gran Purga del règim de Stalin. Sabina i les seues filles van ser afusellades per l'Esquadró de la Mort de les SS nazis el 1942 a Zmievskaia Balka. L'artista Keire Knightley interpreta la vida de Sabina en la pel·lícula *Un mètode perillós* del director i guionista David Cronenberg a partir de la novel·la de Christopher Hampton.

Gran èxit de la Festa del Tossino d'Albelda

// J. ESPLUGA

Milers de persones de totes les edats van endrapar sense pausa durant el matí del passat 29 de gener, tot complint amb el ritual de la XXV Festa del Tossino d'Albelda, un dels esdeveniments més populars i singulars del nostre territori.

A l'explanada de la cooperativa, milers de visitants s'agrumollaven amb paciència al voltant dels mostradors on es repartia l'exquisida carn de tossino acabada de coure. Grups d'amics, famílies senceres, parelles de totes les edats, rotlles de iaies o adolescents incomunicats pels respectius ipods, caminaven sense deixar de rossegar els deliciosos entrepans mentre se saludaven amb ganyotes (única possibilitat quan es té la boca plena). Uns porronets de vi negre proveïts per l'organització circulaven de mà en mà

Un moment de la festa
JOSEP ESPLUGA

tot afegint un plus d'alegria a una festa que ja havia començat a les 8 del matí amb una xocolatada popular.

A un centenar de metres, la mítica Rambla d'Albelda es trobava col·lapsada per una multitud que es movia amb parsimònia entre les parades de la Fira Artesana, on la gent aprofitava per a comprar culleres de fusta, cistelles de vímet, formatges curats, reparats de pa, garrafes d'oli, fruites d'hivern, olivers de planta, sabó de casa, davantals i peücs, llonganisses de tots colors i sabors, CDs de la rondalla local, xuxes i tota mena d'estris d'utilitat dubtosa però encisadors sense parió.

A mig matí, a la plaça major, els socis de la penya 'Lo Magré' havien començat a disseccionar els més de 25 tossinos sacrificats, posteriorment convertits en saboroses viandes i compartides gratuïtament amb

tots els visitants. Uns tossinos que ja van arribar morts a la plaça perquè, ara fa uns anys, a causa de les denúncies de grups animalistes, esta operació s'ha de fer d'amagat de la vista del públic. Més tard, cap al migdia, l'organització va començar a repartir racions d'olla barrejada (costella de tossino, carn magra, trumfes i espinacs) i, per a rematar la jornada, van rifar un tossino amb el mandongo ja elaborat.

La Festa del Tossino està considerada d'interès turístic pel Departament de Cultura i Turisme del govern d'Aragó. La primera edició es va fer el 1987, quan uns quants socis de la Penya Lo Magré van decidir matar un tossino per a celebrar la finalització d'un curset de soldadura. Els anys posteriors la cosa va anar creixent fins a assolir les descomunals dimensions actuals. Enguany, per a commemorar el seu 25è aniversari, es va celebrar un pròleg especial el 13 de gener amb un tastet de productes locals i un sopar 'conduït' pel xef Antonio Arazo (el millor restaurador d'Aragó segons l'Acadèmia Aragonesa de Gastronomia) i pel periodista Javier Gironella (del Diari del Alto Aragón). En el mateix acte li van col·locar la samarreta distintiva de la Penya Lo Magré a l'etnògraf i documentalista Eugenio Monesma, com a reconeixement a la seua labor divulgativa de les tradicions populars. Segons l'organització, l'edició d'enguany ha tingut un cost d'uns 25.000 euros i s'han repartit uns 1.400 kg de carn.

LA VIDA EN CALMA

Vent de Mar // Teresa Serrano

Heroic esforç en els temps que vivim.

Al carrer Heroisme de Saragossa, una taverna valenciana es bressola al vaivé del món hostaler, apostant pels arrossos i els peixos de la mediterrània.

El Vent de Mar, així, escrit en valencià, reducte de la llengua mare, un cas insòlit en la cartellera pública saragossana, s'obre pas per les aigües tempestuoses d'uns dies incerts i porucs, una por enemiga de l'ànima i de la voluntat que planeja sobre els impulsos dels avesats.

Iván, el timoner d'aquest vaixell que navega al casc antic de Saragossa, un valencià de la part castellana d'aquest país, es ves-

teix l'impermeable d'alta mar i s'endinsa en les aigües terbolenques del nou segle, amb l'esperit ferm del que sap que el pànic es venç amb una actitud positiva i escarrassant-se cada dia.

Al mal temps, bona cara, i bon menjar.

Ficant ceba al sofregit, i pebrot i safrà, combinant els sabors, donant gust al paladar.

Allí hi trobem variada carta d'arrossos i entrants entretinguts i exquisits, com calamars d'ham, gambes fresques, etc.

Tot servit sense artificis ni floritures.

La proposta és ben clara: fer una passejada fins al lloc, trobar taula i a gaudir!

La venda dels béns de Sixena va ser legal

// LLUÍS ROIG

El ple del Tribunal Constitucional ha admès el recurs interposat pel Govern català contra l'aplicació del dret de retracte plantejat des d'Aragó sobre les peces del patrimoni históricoartístic del Monestir de Sixena (Osca) venudes a partir dels anys vuitanta a la Generalitat de Catalunya.

La sentència, que posa fi a un conflicte de competències plantejat des d'Aragó el 1998, argumenta que l'aplicació d'un dret de retracte sobre els béns en conflicte hagués suposat una extralimitació del Govern aragonès en l'exercici de les seues competències i un detriment de les que corresponen a Catalunya.

El tribunal considera que en el conflicte plantejat prevalen els drets de Catalunya, ja que és a aquesta Comunitat a la qual correspon exercir la competència sobre béns patrimonials dipositats en el seu territori amb independència del seu lloc d'origen.

Contra la sentència del tribunal, encapçalat pel president del TC, Pascual Sala, s'han emès dos vots particulars de quatre dels magistrats, per als quals el conflicte no té rellevància constitucional.

«Així — diu el TC —, mentre el Govern de la Generalitat de Catalunya

Una de les peces del litigi
ARXIU

ha actuat respecte d'uns béns que estaven ja en el seu territori procedint a la seua adquisició i actuant a favor de la seua protecció, el Govern d'Aragó va exercir el dret de retracte com una manera per procurar el retorn dels mateixos al seu territori».

Recorda també el tribunal que la funció que compleix el retracte en la legislació del patrimoni històric és garantir la protecció de béns, una tasca que «compleix» el Govern català.

Els béns en conflicte, entre els quals hi ha peces d'especial significat històric, van ser venuts per l'ordre de Sant Joan de Jerusalem, que ocupava llavors les dependències del cenobi, en dues operacions realitzades el 1983 i 1992 que va supervisar el llavors bisbe de Lleida Ramon Malla.

Enrere resten totes les declaracions dels ajuntaments i Govern d'Aragó, manifestacions populars i tanta innecessària crispació ciutadana. Tant de bo s'hi hagués arribat a un acord sobre una mesa de negociació, en relació als béns de Sixena i de tots els altres provinents de les parròquies de la Franja. Només per avorriment he deixat d'escriure envers aquest tema i la seua solució negociada.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Pompa i circumstància // Ramon Sistac

«Pompa i circumstància» (*Military March No. 1, Opus 39*) és la magistral i popular peça d'Edward Elgar (1857-1934), estrenada a Londres l'any 1901 amb motiu de la coronació d'Eduard VII. Al llarg de més de cent anys l'èxit del tema ha estat de tal magnitud que tothom l'associa a l'expansió històrica de l'imperi britànic, i fins i tot hi ha qui el confon amb l'himne d'Anglaterra. De fet, ha servit com a il·lustració musical en més d'una pel·lícula de «casaques roges», per bé que és posterior a l'època victoriana.

Posats a recordar anacronismes, jo també vaig sentir ressons de «Pompa i circumstància» —el títol és millor que la melodia— en ocasió d'una visita a Madrid ja fa gairebé un any, quan els afers professionals em van portar al Palau Reial, a un dinar oficial amb els reis d'Espanya motivat pel lliurament del premi Cervantes, atorgat per la *Real Academia Española* a l'escriptora barcelonina en castellà Ana M. Matute. Hi vaig experimentar, doncs, una proximitat relativa amb la reialesa (érem una seixantena de persones), envoltat de molta naftalina i molta caspa: albarders per les escalinates, cambres amb lliurea, reverències, canelobres i cops de colze per eixir a la foto. Vaja,

com a *Sissi amperatris*. El dinar va ser tan excel·lent com magre. Tant, que vaig envejar el dinar de tapes que la meua dona feia per algun lloc popular de Madrid, ciutat que, com tothom sap, excel·leix en esta mena de plats de petit format. I va ser molt comentat el moment en què, a l'hora del brindis i al mig del discurs protocol·lari —llegit, és clar—, el Borbó es va quedar totalment en blanc durant un minut.

Ha passat menys d'un any i el personatge en qüestió, hereu poc legitimat dels reis d'Aragó, ens ha dit que tots els espanyols som iguals davant la llei. Podrà caure més o menys simpàtic, més o menys *campechano*. Però que ho diga ell, qui precisament és l'únic que no és igual (*Constitució dixit*), em pareix tindre una miqueta de barra. Jo no sóc especialment republicà; de fet, sóc escèptic davant qualsevol tipus de govern. Però ara, aprofitant que suposo que un dia o altre haurà d'abdicar, potser serà el moment de fer-hi un pensament i aplicar a la *Nación* (per als fatxes) o a la *Nación de naciones* (per als pseudoprogress) un tractament a base de xampú anticaspas, tot engegant a rodar institucions obsoletes, anacròniques, obscurantistes i, sobretot, massa cares.

El programa «Borradores» d'Antón Castro desapareix de la televisió aragonesa

// MÀRIO SASOT

El passat 17 de gener es va emetre a la televisió autonòmica aragonesa (Aragón Televisión) l'últim programa cultural setmanal 'Borradores', dirigit per l'escriptor i periodista Antón Castro, després de més de cinc anys i mig en pantalla i 280 programes produïts. L'escriptor galleg establert a Saragossa des de fa gairebé tres dècades va comentar, després de conèixer la decisió de la direcció de la cadena que «per descomptat que a tot l'equip del programa ens hauria encantat seguir» i va agrair «les mostres d'afecte i de complicitat que ens han arribat des de tots els llocs d'Espanya i d'Aragó». La cadena, dins dels canvis de programació i d'adjudicacions a les productores que preveu aquesta nova temporada, ha estrenat ja el programa musical 'Comunidad Sonora' i a partir de febrer emetrà un nou magazín cultural dirigit per la periodista Adriana Oliveros, tots dos produïts pel Grup Zeta.

Pel programa «Borradores» han passat 750 músics i més de 2.000 agents culturals entre escriptors, historiadors, artistes plàstics, actors, fotògrafs, artistes circenses, etc., arribant a constituir-se en un referent de la cultura viva i multidisciplinari que

es feia a Aragó i una finestra oberta a totes les figures de l'art i de les lletres que passaven per aquesta terra de l'àmbit nacional i internacional.

Pel que fa a escriptors, van intervenir en el programa autors com Jorge Edwards i en la nòmina dels catalans figuren, entre altres, Javier Calvo, Enrique Vila-Matas, Jordi Soler, Isabel Núñez, Jordi Puntí, Sergi Pàmies, Marcos Ordóñez o Sergio Vila-Sanjuán.

A la secció musical, que obria i tancava el programa, han intervingut, a més de molts autors novells d'Aragó que tenien la seva primera oportunitat d'obrir-se al gran públic, artistes de la talla de Montserrat Caballé, Zubin Metha, Joaquín Achúcarro, Joan Manuel Serrat, Bebo i Chucho Valdés o El Cigala, cineastes com Víctor Erice, Fernando Trueba, Rafael Azcona o Albert Boadella, periodistes com Iñaki Gabilondo, i filòsofs com Gustavo Bueno.

Esporàdicament es realitzaven programes monogràfics com els dedicats a Serrat i Miguel Hernández, a la literatura infantil i juvenil, a la co-

marca del Matarranya, en dues ocasions, de Labordeta, de Costa, de Félix Romeo, el Festival de cinema d'Osca, etc.

En aquests anys ha sét dels pocs programes de la televisió autonòmica on han sortit escriptors i artistes que s'han pogut expressar en català, com el cas del duo Recapte, Anton Abad, Tomàs Bosque, La Chaminera, etc.

Com afirma el director de 'Borradores' «hem intentat ser sempre una finestra oberta, plural, amb vocació de servei de la cultural en el sentit més ampli del terme». «Així mateix hem donat a molts escriptors debutants i molts grups musicals que mai havien gravat en un altre programa televisiu» –explica Antón Castro.

DESPERTA FERRO

Eduard Peña i Haitz // Joaquim Montclús

Per casualitat, passejant per Barcelona, em trobo amb l'amic Eduard Peña i Haitz. Aquest és un prestigiós advocat que resideix a Girona, però que també té despatx a Barcelona. Descendeix d'una important família de juristes i notaris de la comarca del Matarranya, concretament de la vila de Fondespata. El seu pare, Eduardo Peña Belsa, després de llicenciar-se en dret i aprovar les oposicions, fou notari de Vall-de-roures, entre els anys 1948 i 1956. El seu oncle Enric, que resideix a Barcelona i té 85 anys, també va ser notari. Actualment és el propietari de la casa pairal situada a la Plaça Major de la població.

L'Eduard és un pou de ciència i un enamorat de les seves terres. Malgrat que va nàixer a Barcelona l'any 1949, fins als set o vuit anys, va estudiar a Vall-de-roures. Em parla de tota una sèrie de personatges originaris de la comarca del Matarranya que resideixen a Barcelona i que jo desconec. Entre d'altres, del doctor Jordi Fontcuberta i Boj, un prestigiós metge considerat com el número u en l'especialitat d'hemospàsia i trom-

bosis i que és el cap d'aquesta especialitat a l'hospital de Sant Pau de Barcelona.

Em diu que és de Calaceit, cosa que m'estranya i desconec per complet. Després de fer les oportunes investigacions, resulta que l'esmentat doctor és de la Vall del Tormo, població que es troba a tan sols dotze quilòmetres de Calaceit. Precisament, aquest personatge va ser el darrer pregoner de les festa major de la vila. En un magnífic discurs, fet tot en català, el mateix doctor afirma que el seu cognom és originari de Calaceit, però que va nàixer a la Vall i allí va estudiar les primeres lletres.

L'Eduard m'explica que està emparentat amb les principals famílies del Matarranya i que a Girona, a prop de la seva casa, resideix la seva amiga, Emília Puig de Cabrera, una descendent directa del famós general carlista Ramon Cabrera i Griñó. Li agafo la paraula per quedar un dia tots junts i fer-li una entrevista.

Reunió extraordinària del Consell de Llengües

// LLUÍS ROIG

El passat dia 11 es va reunir a Saragossa el Consell Superior de Llengües d'Aragó amb caràcter extraordinari. A més del seu President, José Bada, i els Consellers, va assistir-hi la Consellera de Cultura, Dolors Serrat, i el Director General del Patrimoni, Javier Callizo. Des de feia bastant de temps, el Sr. Bada havia intentat reunir-se amb la Consellera sense èxit. No han transcendit massa els temes tractats, encara que, segons informacions de fonts properes, la reunió es va desenvolupar de manera distesa, tant per part de la Sra. Serrat com dels altres assistents. També ha transcendit que la Sra. Consellera va manifestar que no entra en els projectes del Govern la derogació de la Llei de Llengües, tot i que estan estudiant d'introduir canvis en alguns articles que, segons les interpretacions de la Conselleria i del mateix Partit Popular, són massa imperatius o coercitius. Si fem cas de les manifestacions que en diverses ocasions han fet membres significats del Partit Popular, l'obligació de les institucions públiques de la Franja de rebre i con-

testar escrits en català, o en aragonès, en els corresponents territoris, és una part a modificar.

Per la seua part, el president del Consell superior de Llengües, Josep Bada, va valorar com a un fet positiu, dins de la pobresa d'objectius de la reunió, el compromís «ferm» que arrencaren de la Consellera de presentar les possibles reformes de la Llei al CSL per a que aquest òrgan done la seua valoració abans de sotmetre-les a debat a les Corts.

Constitució del Consell sota el govern anterior
DGA

Com a colofó, voldria expressar el meu convenciment de que els resultarà força difícil trobar articles o apartats de la Llei que amb la lògica o el sentit comú, com a norma d'interpretació, se'ls pugui qualificar de coercitius. La qual cosa ens porta a deduir que pocs canvis podran fer a l'actual Llei, que tantes vegades hem qualificat de timorata. Mentrestant s'estan exhaurint els terminis del seu desenvolupament i aplicació.

Desconvocat el I Premi Literari de la Universitat de Saragossa

// LL. R.

El Tècnic de la Gestió Cultural de la Universitat de Saragossa acaba de comunicar al corresponent departament de la dita Universitat que, com a conseqüència de la crisi econòmica, ha quedat desconvocat el I Concurs Literari en català d'aquesta Universitat, malgrat la publicitat i demés treballs que s'havien portat a terme fins avui. Sembla que l'ordre afecta a tots els concursos literaris convocats.

Premis «Fundación Aragonesista 29 de junio»

// LL. R.

La «Fundación 29 de junio» ha lliurat els premis 2011, el passat 21 de gener en un sopar al Sella, Villanueva de Gállego. El més important dels quals, «Premi Aragó 2011» ha estat per a la Comissió Promotora de la «ILP Cant a la Llibertat».

És un honor i una alegria per a tots el reconeixement del treball realitzat per aquesta Comissió, i per això el premi pertany a totes les persones que han col·laborat en la campanya.

L'Associació Cultural del Matarranya, des del primer moment, forma part d'aquesta Comissió com a membre promotor.

Josefina Vilar Royes, militant del voluntarisme

«Quan vaig començar a llegir en català, vaig descobrir en Mercè Rodoreda les mateixes paraules que havia sentit a ca meua»

// CARMÉ MESSEGUER

Quedem cap a final del matí a la replaceta del Carbó de Fraga. La Fina ve de fer de caixa en la botiga de Càritas de Fraga, on venen roba de segona mà i joguines. També col·labora amb la botiga de Comerç just en campanyes determinades, per la fira MercoEquip, pel Pilar, pel Nadal. El Dia de la Faldeta col·labora en el muntatge de l'estampa tradicional que escenifiquen les integrants de l'associació de malalts de fibromiàlgia. Fa un parell de legislatures també milita en un partit local, puntualment es fa càrrec de dones grans dependents en tant que titulada com auxiliar de geriatria, i encara atén a estones els tres néts que té fins ara.

La Fina és sòcia de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i col·labora en tot allò que se li demana: atendre una parada de llibres, lligar un menú per dinar, acompanyar convidats... I va merèixer un dels premis Josep Galan a la normalització lingüística que

atorga cada any aquesta entitat. A banda de ser una manera de reconèixer públicament la seua implicació amb l'IEBC, la Fina va merèixer aquest guardó perquè fa servir habitualment el català en les comunicacions per l'altaveu que fa com a treballadora en la recepció de les piscines municipals de Fraga, un fet que pot parèixer anecdòtic però que els qui llegim aquesta revista sabem que sovint resulta ser un acte valent de militància.

Es coneixien amb Galan en tant que fragatins, però van coincidir a Barcelona com a donants de sang. La Fina, amb formació en comptabilitat, taquigrafia i estenografia, hi treballava com a secretària d'un membre de la família del famós doctor Andreu que feia carrera política. Per esbarjo es va matricular en un curs de català que s'organitzava al barri on s'estava. Diu que el professor li va fer entendre que la llengua que ella

Josefina Vilar
CARMÉ MESSEGUER

parlava tenia nom i dignitat i ella es va adonar que calia aprendre-la bé. Retornada a Fraga, Galan va esdevenir el seu mentor en qüestions lingüístiques i la Fina ha anat recollint paraules «esmorteïdes» (segons va conceptualitzar Galan), noms de jocs tradicionals, dels tocs de campanes...

La Fina marxa en bicicleta, en una estampa que ha esdevingut habitual, i té anotades a l'agenda les diverses marxas senderistes que ara proliferen per la contrada.

U12

Límits, sobiranes i influències (II) // Esteve Betrià

Ja em perdonaràs, benvolgut lector, per la llarga citació de la crònica del número anterior de *Temps de Franja*. Sobretot ara que continuo, sense més preàmbuls, en el mateix punt en què l'havia deixat: *Y si aun desde Calaceite se tirase una línea recta en dirección al Norte, llegando a los Pirineos, encerraría en una cuña de tierra limítrofe con Cataluña muchos pueblos de Aragón, aunque pertenecientes a las provincias de Zaragoza y Huesca, y por lo tanto fuera y lejana del triángulo anteriormente delimitado, en que se habla catalán correcto.*

Desde la primera línea del triángulo, esto es, desde una paralela que pasaría por las Parras, Más de la Matas, Calanda, Castelserás, Torrecilla y Valdeatorrada, extendida en dirección a Teruel y Zaragoza, en todos los pueblos se habla castellano, de marcado acento aragonés; y dentro del triángulo, en los próximos al primer vértice, como síntomas de indeterminación de influencias, no hay dos pueblos, por próximos que estén, cuyos habitantes no se distingan entre sí por ciertas modalidades de la pronunciación, o el acento, dentro del mismo léxico. Díganlo Aguaviva con Ginebrosa, Torrelvella con Codoñera, Belmonte, etc. etc.

La Cañada de Verich, sencillamente la Cañada, o con el apócope la «Caña» para algunos, tiene su término dentro del triángulo, próximo al primer vértice y junto a la segunda de las líneas, de que antes se hizo relación. [...] Segurament no es podia dir d'una manera més clara i concisa el 1933 com ha va fer

Mir Vallés. Fins i tot hi trobem –a l'inici del capítol IV– una mica de dialectologia comparada: *Dura y penosa fue para Marón la vida en los primeros años en territorio francés. Al principio aun tuvo una suerte relativa al encontrar en Perpiñán un acomodo para trabajar en la construcción de una carretera [...] Uno de los temores que llevaban era el cambio de la lengua, y al traspasar la frontera quedaron gratamente sorprendidos al observar que podían entenderse perfectamente. La gente del pueblo, los trabajadores, los vendedores ambulantes, las personas, en fin, con quien ellos habían de relacionarse empleaban un idioma distinto al suyo, pero que tenía grandes analogías con el catalán, y éste lo entendían muy bien, por las notables concomitancias con el dialecto de su país. [...]*

De fet, són nombroses les referències i descripcions que de les tradicions i les llegendes del Matarranya trobem en molts punts de *Grivas y Tordos*, com ara, entre les pàgines 167 i 170, la història del Floro (*El terrible bandido de sangrienta historia*), o una breu descripció de les albaes a les pàgines 206 a 208. Fins i tot hi trobem mostres de la literatura popular com ara el refrany «el catalá si no te l'a fet te la farà» (p. 44), o un insòlit xant del parlar d'Aiguaviva: «Si vas a la vega talla, y pases por la marjal, si veus a la meua dona, li pegarás un bon bram, li dirás que lo nin plore». *Acentuando ese «plore» con el clásico acento peculiar del pueblo* (p. 113).

Mals temps per als mitjans de comunicació

// HUGO SOROLLA

Sembla que la crisi està fent patir de valent els mitjans de comunicació de tota mena, petits i grans, de l'associacionisme i dels grans imperis. Com ja deveu saber, *Temps de Franja* només eixirà en paper trimestralment, a causa de la caiguda de la publicitat –que ja de per sí era minsa– i del nul suport institucional, fins i tot del cantó on se suposa que són «dels nostres».

Al Baix Cinca la Cadena SER ha desmantellat la seua delegació i l'ha deixat sota mínims amb tan sols una redactora. Uns pocs quilòmetres més enllà, el diari *La Mañana* de Lleida podria tancar: acumula un deute de sis mesos als seus treballadors i ha presentat el preconcurs de creditors. El diari vol vendre la capçalera i la seua televisió local, Canal Català La Mañana, però fins ara no se n'ha sortit. La meitat de la plantilla ja ha demanat a l'empresa rescindir els contractes i reclamar les indemnitzacions.

La fusió de les capçaleres històriques en llengua catalana *El Punt i Avui* va comportar un important ERO de desenes de treballadors (van tancar les edicions locals d'*El Punt* del Barcelonès nord, el Ma-

SHUTTERSTOCK

resme, la demarcació de Tarragona, el Penedès i el Vallès Oriental). Doncs bé, sembla que ni tan sols així els números quadren i la capçalera resultant de la fusió, *El Punt Avui*, ha hagut de fer un nou ERO que ha comportat l'acomiadament de 49 treballadors. Amb tot, el diari encara no ha pagat les nòmines de desembre i gener i els treballadors han decidit no signar els seus escrits fins que no cobren.

Un altre mitjà amb problemes econòmics greus és Badalona Comunicació, l'empresa que gestiona la televisió, la ràdio i la revista municipal i que ocupa 66 treballadors. Segons el portal Economia Digital, l'empresa acumula un deute d'1,3 milions d'euros, mentre que els ingressos no arriben als 600.000, uns números que poden condemnar-la al tancament. Les televisions que ja han tancat han estat les de l'Hospitalet i Gavà, ambdues municipals, i la privada Canal Nord, de l'Alt Empordà. Les televisions públiques de Fraga, el Segrià i el Besòs (gestionada pels consistoris de Sant Adrià i Santa Coloma) mai no han arribat a engegar, tot i estar projectades.

NO SOM D'EIXE MÓN

Fraga SENSE Fraga // Francesc Ricart

Aviat farà deu anys que vaig escriure a *TdF* l'article *FRAGA versus FRAGA*. Ja em perdonareu la immodèstia, però en vaig quedar content i descansat: aleshores em lamentava del llast d'haver de compartir el nostre topònim amb el d'aquell home, franquista, pare de la Constitució espanyola i molts anys president de la Xunta de Galícia, com quan la desgràcia del *Prestige* a la costa gallega i amb el seu nom, de bracet amb el xapapote, embrutava bona part del territori i del pensament dels gallecs i, jo deia, també el de la nostra Fraga.

Quan he sabut que Manuel Fraga Iribarne s'ha mort, a banda de fer una repassada mental higiènica de tants mals records i més d'un malson, lligats a la seva trajectòria, he pensat que recuperarem l'espai vital que correspon al topònim **Fraga**, el nom que anomena la capital del Baix Cinca. I m'he deixat anar, per compensar allò dels malsons i la mala llet, a pensar en el relleu que podria prendre Fraga, la bona, la del bon nom. És clar, he pensat en les figures, les dones de faldetes, el còc...; però quan he volgut aprofundir i trobar llocs d'excel·lència més elevats, doncs, m'he aturat i no he sabut per on dirigir el pensament: quins esdeveniments dels últims temps poden encimbellar la nostra ciutat? I he tornat a recarregar el magí i, em

direu viciós, però sí que veig l'eixida perquè Fraga ocupe un lloc com cal en el món, en el món de la catalanitat: ja us ho podíeu imaginar.

Més d'un camí ho he apuntat. Si Fraga aprofités i desenvolupés el potencial que suposa exercir de capital del ponent de l'àmbit lingüístic català, estic convençut que Fraga es revigoritzaria i la Franja hi guanyaria... Ja veig que penseu que aquests guanys no alimenten, que la gent no viu de l'aire. Teniu raó, teniu raó. Però, mentre els polítics i tothom treballa i se les empesca per fer bullir l'olla que fa girar el món, tothom també ha de ser conscient de la importància cabdal del paper que juga en el seu món més particular, el món que li dona personalitat i Fraga podria guanyar valor afegit si jugués el paper de protagonista en l'àmbit que va de Fraga a Maó.

Em pareix que ja ens entenem i ara tenim un exemple d'aquesta visió: el mes de març està anunciada una jornada organitzada per l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, amb la col·laboració del Casal Jaume I, i sobretot amb la mà de morter de Quim Gibert, amb un cartell de *Champions*: Diego Gómez, gran impulsor de l'escola valenciana, Juan Carlos Moreno Cabrera, un espanyol que ens entén i els grans escriptors Francesc Serés i Albert Sánchez Piñol. El títol de la Jornada: *Llengua i seducció*. Seducció? Fraga, sense cap llast.

Despenjafigues

// QUIM GIBERT*

Punxó d'infern; canyiula; pom d'escala; turrull; menjamistos; baldragues; advocat de conillera; agaús... Es tracta d'insults divertits que es fan servir sobretot amb la canalla a Fraga i rodals. Emprenyador; escarransit; curt de gambals; esverat; sense traça; deixat; saberut; egoista; en són les respectives expressions en català estàndard. Conèixer i gaudir d'un vocabulari local tan singular, tan autèntic, ens nodreix culturalment. Aquesta mena d'aliment, no exempt d'humor, ens confirma que la nostra és una cultura potencialment seductora. Estimar-la significa garantir que serà transmesa, com un actiu valuós, a les noves generacions de fragatins. Això vol dir sentir-se un factor dinàmic d'aquest patrimoni, el qual ha de ser viscut amb orgull i lluït a tothora.

Els entesos diuen que quan els insults tenen un caràcter simpàtic deixen de ser insults. El polític republicà Joaquim Ventalló (1899-1996) va demostrar molta lucidesa en el moment de traduir els renecs del capità Haddock, el llop de mar de les aventures de Tintín. Entre les innocents exclamacions que engalta el barbut bevedor de whisky n'hi ha d'inspirades arran de converses de Ventalló amb els pescadors de Port de la Selva. Tros de tifa interplanetària amb ulleres; cadell de gos sarnós; nas de mocs; cuc endimoniat; escampafems; esquitx de mico filós esdentegat i tísic; ronya d'infidels; gep de dromedari; filibuster de pa sucacat amb oli; mussol mal dissecat... són alguns dels 800 malnoms que ara han quedat recopilats a *Llamp de llamp de rellamp de contra-rellamp!* (Acontravent). Quim Torra, l'editor, diu que és «un monument lingüístic de primer ordre i un espectacular treball filològic». L'inseparable amic mariner de Tintín fins i tot disposa d'un terme que caldria incorporar en el parlar de Fraga: despenjafigues. I és que Fraga s'ha distingit pel conreu d'aquesta fruita.

En aquesta línia, la tardor passa-

da tardor va sortir reeditat el segon disc que va publicar el cantant Pau Riba, a començaments dels 70, intítulat *Jo, la donya i el gripau*. Riba diu: «el vaig dedicar al meu primer fill, en Pau, o griPau, que traduït vol dir gran Riba Pau» (Ara, 9-7-11). Pel poeta Enric Casasses, Riba ha sabut «ajuntar la tradició popular i la revolució» (Ara, 22-11-11).

Presentar el català com una llengua divertida, amb la qual és possible jugar amb les paraules, genera adhesions i possiblement fa augmentar el nombre de catalanoparlants. Encara diria més, viure en positiu la llengua és un requisit per a rellançar la nostra identitat lingüística.

Llengua i seducció Jornades per la dignificació lingüística Fraga (Baix Cinca)

DIVENDRES, 16-3-2012, Hotel Casanova (Av. Madrid 54)

21:00 Sopar presentació del llibre *Llengua i emoció. 7 mirades sobre el goig de ser* a cura d'Àngel Velasco i Quim Gibert, coeditors.

DISSABTE, 17-3-2012, Palau Montcada (c/ St. Josep de Calassanç, 12)

10:00 Obertura a càrrec de Francesc Ricart, coordinador del Casal Jaume I de Fraga.

10:15 Ponència «Un món, dues literatures, mil punts de vista» a càrrec de Francesc Serés, escriptor.

11:00 Ponència «L'antiseducció del genocidi» a càrrec de Josep M. Prim, assagista i autor del llibre *Contra la Franja. Crònica de l'agressió a la llengua, al Bisbat i al Museu de Lleida*.

11:45 Descans

12:15 Xerrada sobre «L'experiència d'Escola Valenciana, federació d'associacions per la llengua», a càrrec de Diego Gómez, en representació de l'entitat.

12:45 Ponència «Renaixement de la llengua hebrea. Un model a seguir» a càrrec de Tessa Calders, presidenta de l'Institut d'Estudis Món Juic.

Programa complementari:

17:00 Passeig per la Fraga. Punt de trobada: rotonda del Sotet.

DIUMENGE, 18-3-2012

10:00 Eixida Naturalista a càrrec de José Luis Escuer, biòleg. Punt de trobada: rotonda del Sotet.

Organització:

Casal Jaume I de Fraga, amb suport de l'Institut d'Estudis Ilerdencs-Diputació de Lleida; Òmnium Cultural de Ponent, Fogaril i calaixera i Fundació Reeixida.

*Psicòleg i coautor de «Removent consciències»